

Rapport

Rapport betreffende een klacht over het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) en de Raad voor de Kinderbescherming te Rotterdam.

Datum: 1 augustus 2011

Rapportnummer: 2011/222

Algemeen

Na een echtscheiding in 2004, waarbij de vier kinderen (op dat moment 7, 6, 5 en 3 jaar) bij hun moeder bleven wonen, ontstond tussen de ouders strijd over de invulling van de omgang met de vader. De moeder vroeg in 2006 aan de rechter om de bestaande weekendomgangsregeling te beëindigen. De vader verzocht de rechter daarentegen de omgangsregeling uit te breiden. De rechter constateerde dat de kinderen klem zaten tussen beide ouders waarop zij het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (verder: NIFP) vroeg om een psychodiagnostisch onderzoek uit te (laten) voeren. De rechter gaf daarbij aan dat de omgangsregeling tijdens dit onderzoek doorgang moest vinden. Het NIFP gaf de onderzoeksopdracht aan het Haags ambulatorium.

De drie onderzoeksters van het Haags ambulatorium die het onderzoek uitvoerden kwamen in hun rapportage van 2007 tot vergaande conclusies, met name ten aanzien van de vader. Zo zou hij speciale zorg en professionele begeleiding nodig hebben om verantwoord invulling te kunnen geven aan de omgangsregeling omdat hij een persoonlijkheidsstoornis zou hebben. Een omgangsregeling waarbij de kinderen eenmaal in de veertien dagen van zaterdagochtend tot en met zondagmiddag met hun vader zouden doorbrengen, leek volgens de onderzoeksters het maximaal haalbare te zijn. Er zou, in overleg met de kinderen, langzaam naar deze regeling moeten worden toegewerkt. Verder adviseerden de onderzoeksters de omgangsregeling in het kader van een ondertoezichtstelling te laten begeleiden door Bureau Jeugdzorg.

Verzoeker, de vader, was het met de conclusies van de onderzoeksters niet eens en vroeg aan het NIFP, als opdrachtgever van het Haags ambulatorium, om een hertoetsing van de rapportage. Het NIFP wees dit verzoek af en stuurde het rapport door naar de rechter.

Verzoeker diende vervolgens over het optreden van de onderzoeksters van het Haags ambulatorium klachten in bij het College van Toezicht (CvT) van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP).

In de tussentijd (medio 2008) behandelde de rechter het verzoek van de moeder om de omgangsregeling te beëindigen. Een medewerker van de Raad voor de Kinderbescherming (verder: de Raad) gaf de rechter tijdens de mondelinge behandeling het advies de omgangsregeling tijdelijk stop te zetten. De Raad ging daarmee verder dan het advies van het Haags ambulatorium; dit tot grote ontzetting van verzoeker. Nog diezelfde middag diende verzoeker over de handelwijze van deze raadsmedewerker een klacht in bij de regiodirecteur van de Raad.

De rechter ontzegde verzoeker bij uitspraak in juni 2008 het recht op omgang met zijn kinderen voor een periode van twee jaar. De rechter baseerde zich daarbij onder andere

op de bevindingen van het onderzoek door het Haags ambulatorium.

De regiodirecteur van de Raad verklaarde de klachten van verzoeker enige tijd later ongegrond. Verzoeker wendde zich daarop tot de klachtencommissie van de Raad. Ook die verklaarde de klacht van verzoeker ongegrond.

Enige tijd daarna, in januari 2009, maakte de CvT van het NIP korte metten met het door het Haags ambulatorium verrichte onderzoek. Het College vond het terecht dat verzoeker had geklaagd over de ten aanzien van hem gestelde diagnose dat hij zou leiden aan een persoonlijkheidsstoornis. Uit het rapport werd niet duidelijk op grond van welke onderzoeksbevindingen tot deze vergaande conclusie was gekomen. Er was hiervoor niet alleen gebruik gemaakt van een discutabele test maar voor het beschrijven van de ziektegeschiedenis ook slechts van de uitspraken van de ex-echtgenote van verzoeker. Door zonder adequaat onderzoek een dergelijke verstrekkende conclusie in het rapport op te nemen hebben de onderzoeksters de kans op een voor verzoeker negatieve uitkomst in de gerechtelijke procedure vergroot, aldus het College. Ook was het niet juist dat het rapport aan het NIFP was toegestuurd zonder dat daarvoor de toestemming van verzoeker was gevraagd of verkregen. Een van de onderzoeksters kreeg een berisping; de andere twee een waarschuwing.

Over het optreden van de psychiater van het NIFP die de rapportage van het Haags ambulatorium had getoetst, had verzoeker ook een klacht ingediend bij het Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg. Die oordeelde in april 2009 dat de psychiater verwijtbaar tekort was geschoten in de kwalitatieve toets van het onderzoeksrapport van het Haags ambulatorium. Voordat de psycholoog het rapport naar de rechtbank zond, had hij in elk geval de gebrekkige onderbouwing van de verstrekkende bevindingen van de rapporteurs ten aanzien van verzoeker moeten onderkennen en bij het Haags ambulatorium moeten signaleren. Temeer nu de psychiater bij uitstek deskundig moet worden geacht ten aanzien van de bij klager gestelde psychiatrische diagnose. Ook hier werd aangenomen dat de psychiater door zijn handelen de kans op een voor verzoeker negatieve uitkomst van de gerechtelijke procedure met betrekking tot de omgangsregeling met zijn kinderen heeft vergroot. De psychiater kreeg een waarschuwing.

De psychiater van het NIFP kon zich niet vinden in deze uitspraak en ging in beroep bij het Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg. Die overwoog in februari 2011 onder andere dat niet kan worden staande gehouden dat de rol van de psychiater niet verder ging dan ervoor te zorgen dat het onderzoeken en rapporteren zou geschieden door een ter zake kundig psycholoog en te fungeren als aanspreekpunt en adviseur voor bedoelde psycholoog zonder dat sprake was van verantwoordelijkheid voor de inhoud van het gerapporteerde. Verder sloot het Centraal Tuchtcollege zich aan bij het eerdere oordeel van het Regionaal Tuchtcollege over het optreden van de psychiater. Zij oordeelde dat de psychiater bij de vervulling van zijn taak ernstig tekort was geschoten en vond het verwijtbare gebrek aan zorgvuldigheid jegens verzoeker in tuchtrechtelijke zin dermate

laakbaar dat een zwaardere maatregel dan de eerder opgelegde waarschuwing, te weten een berisping passend en geboden werd geacht.

Het Gerechtshof in Den Haag had ondertussen in juli 2010 bepaald dat er geen regeling meer zou gelden inzake het contact tussen verzoeker en zijn kinderen. Voorafgaand aan die beslissing had het Hof een deskundige advies uit laten brengen. Die achtte het niet mogelijk direct een omgangsregeling tussen verzoeker en zijn kinderen op te starten maar achtte het wel mogelijk een traject op te starten waarin op termijn een vorm van contact tussen hen zou ontstaan. De Raad gaf ter zitting aan ook nu geen mogelijkheden voor omgang te zien. Het gerechtshof overwoog dat verzoeker niet, of onvoldoende in staat was zich in te leven in anderen en niet begreep wat hij bij anderen op betrekkingniveau teweeg bracht. De kinderen hadden aangegeven dat hun vader niet naar hen luisterde en hen niet goed begreep. Bij de kinderen was geen draagvlak tot contact, aldus het Hof hetgeen voor een belangrijk deel was toe te schrijven aan de vader. Ook de ernstige communicatieproblemen tussen de ouders vormden een belemmering voor een goed functionerende contactregeling.

Verzoeker had zijn klacht over de door de Raad - in het kader van het multidisciplinaire overleg voorafgaand aan de zitting van de rechtbank - geraadpleegde gezondheidszorgpsychologe en als zodanig BIG geregistreerd voorgelegd aan het regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg. Ook die uitte in augustus 2009 forse kritiek op het door deze psychologe aan de Raad uitgebrachte rapport en advies. Het College was van oordeel dat er aanwijzingen waren om te twifelen aan de onderzoeksresultaten en conclusies van de onderzoekers van het Haags ambulatorium en kritisch te zijn over de zorgvuldigheid waarmee het onderzoek was gedaan. De psychologe had in elk geval de resultaten en conclusies niet klakkeloos, zonder enige vorm van nader onderzoek, mogen volgen. Enige vorm van onderbouwing op de boude stelling en ernstige beoordeling dat verzoeker, kort gezegd, niet over voldoende vaardigheden beschikte en gebaat zou zijn bij psychiatrische of psychologische hulp, ontbrak. Dit is volgens het tuchtcollege ernstig en klemt te meer omdat de gestelde ouder-kind problemen bij de kinderen niet zijn terug te vinden in de gerapporteerde GAF-scores. Door deze verstreckende niet onderbouwde conclusie over verzoeker te trekken, heeft de psychologe, naar zij ook kon verwachten, de kans op een negatieve beslissing in een gerechtelijke procedure vergroot, aldus het tuchtcollege. Dit vond het college onzorgvuldig. Ook was het in strijd met de Beroepscode dat de psychologe niet meer had willen ingaan op het verzoek van verzoeker tot overlegging van het testmateriaal. Aan haar werd de maatregel van een waarschuwing opgelegd die bekend gemaakt diende te worden door publicatie in de Nederlandse Staatscourant en het Tijdschrift De Psycholoog. Verder merkte het College op dat bredere bekendheid diende te worden gegeven aan haar oordeel dat ook bij de advisering door de Raad aan de rechtbank een voor die advisering medeverantwoordelijke psycholoog kritisch dient te zijn over de waarde en de betekenis van de aangeleverde rapportage in verhouding tot de ernst van de geadviseerde

maatregelen ten laste van een van de betrokken partijen.

Verzoeker is dus op basis van meerdere achteraf ondeugdelijke verklaarde onderzoeken gediskwalificeerd als vader. Mede op die grond was hem en zijn kinderen in eerste aanleg door de rechter hun recht op omgang met elkaar ontnomen.

Klacht over het NIFP bij de Nationale ombudsman

1. Verzoeker wendde zich, naast de verschillende tuchtcolleges, met zijn klacht over het NIFP ook tot de Nationale ombudsman. Verzoeker gaf daarbij aan dat het NIFP de opdracht van de rechter in handen had gegeven van het commerciële onderzoeksbureau Haags ambulatorium. Hierbij is het volgens verzoeker zeer lichtvaardig te werk gegaan waardoor het kon gebeuren dat drie van de vier opstellers van het rapport, daarvoor niet bevoegd waren. Het rapport was dan ook van inferieure kwaliteit. Dit heeft verzoeker ook aan de onderzoekers duidelijk gemaakt. Zijn commentaar werd echter aan het rapport vastgehecht, zonder dat daarnaar serieus werd gekeken. Ook het NIFP heeft dit nagelaten; het heeft het rapport gewoon aan de Rechtbank doorgespeeld. De dwaze conclusies uit het inferieure rapport hebben er volgens verzoeker toe geleid dat de rechtbank uiteindelijk heeft besloten dat hij zijn kinderen voor een zeer lange periode niet mag zien. "Een werkelijk mensonterende situatie, met blijvende traumatische schade voor onze kinderen en mij. Het NIFP heeft deze gang van zaken zomaar laten passeren, terwijl het zijn verantwoordelijkheid was om de kwaliteit te borgen".

2. De kritiek van verzoeker op het rapport van het Haags ambulatorium komt, kort gezegd, op het volgende neer:

het rapport bevat een groot aantal onjuistheden;

de onderzoeker is bevooroordeeld en heeft een tunnelvisie (ten nadele van verzoeker);

conclusies zijn onvoldoende onderbouwd;

er is geen onderzoek gedaan naar het loyaliteitsconflict waarin kinderen zich mogelijk bevinden;

geen correcte weergave van het verloop van de contacten met verzoeker;

bij onderzoekers ontbreekt inzicht in de situatie waarin kinderen en ouders zich bevinden;

er was onvoldoende oog voor de positie van de vader.

3. De voornaamste klacht van verzoeker over het NIFP komt er dus op neer dat het NIFP het rapport van het Haags ambulatorium niet heeft getoetst. Het NIFP heeft namelijk niet gezien dat er sprake was van een duidelijke tegenstelling tussen de inzichten van de rapporteurs en de zienswijze van verzoeker, zoals aangegeven in zijn commentaar op het

rapport. Ook bleek verzoeker uit navraag bij het NIFP dat de "toetsing" slechts heeft bestaan uit een telefoongesprek van het NIFP met het Haags ambulatorium. Het NIFP heeft zich volgens verzoeker slechts opgesteld als doorgeefluik en heeft niet haar verantwoordelijkheid genomen het rapport grondig te beoordelen.

4. Een andere klacht van verzoeker betreft de wijze waarop het NIFP vervolgens met zijn klachten over de houding/opstelling van het NIFP is omgegaan. Zijn teleurstelling over het uitgebrachte rapport maakt verzoeker in zijn brief van 28 november 2007 aan het NIFP kenbaar. Ook geeft hij daarin aan het te betreuren dat de betreffende psychiater van het NIFP zijn mening over het rapport reeds had gevormd zonder verzoekers opmerkingen daarbij te betrekken en heeft gezegd het rapport te hebben getoetst door het concept globaal te bekijken. Hij vroeg het NIFP nog eens naar het rapport te kijken, dit keer met inachtneming van de op- en aanmerkingen die hij op het rapport heeft. Dat het NIFP niet is ingegaan op zijn verzoek het rapport inhoudelijk te beoordelen en daarbij voorbij is gegaan aan zijn kritiek op het rapport, vindt verzoeker niet juist.

5. Op 16 december 2008 stelde de Nationale ombudsman naar zijn klachten over het NIFP een onderzoek in. De klacht is als volgt geformuleerd:

Bij uitspraak van 27 april 2007 verzocht de rechter het NIFP te Utrecht om een psychodiagnostisch onderzoek in te stellen waarbij in ieder geval de vraag diende te worden beantwoord "wat de beste frequentie en tijdsduur van de omgang tussen verzoeker en de minderjarige kinderen was". Op 24 mei 2007 heeft het NIFP aan het Haags ambulatorium gevraagd dit onderzoek uit te voeren. Het Haags ambulatorium heeft op 5 oktober 2007 rapport uitgebracht.

Verzoeker klaagt over de wijze waarop het NIFP het door het Haags ambulatorium uitgebrachte rapport heeft getoetst.

Verder klaagt verzoeker erover dat het NIFP dit rapport, ondanks verzoekers commentaar daarop en zonder daarmee iets te doen, heeft doorgestuurd naar de rechtbank.

Tot slot klaagt verzoeker over de wijze waarop het NIFP op zijn klachten heeft gereageerd.

Reactie toenmalige minister van Justitie op de in onderzoek genomen klacht over het NIFP

6. De voormalig minister van Justitie reageerde op 23 februari 2009 schriftelijk op de door de Nationale ombudsman in onderzoek genomen klacht. Daarin staat de voormalig minister eerst stil bij de taak van het NIFP. Het NIFP is de landelijke dienst van de Dienst Justitiële Inrichtingen die onafhankelijk forensisch psychiatrische en psychologische deskundigheid levert aan justitiële en maatschappelijke ketenpartners. De belangrijkste werkzaamheden zijn advisering, bemiddeling, toetsing, observatie en opleiding. Het adviseren van de rechter, zoals in dit geval, wordt ook wel rapportagebemiddeling

genoemd. Na een verzoek om rapportage zoekt het NIFP een of meer geschikte en beschikbare deskundigen. De rapportages worden, voordat ze worden teruggestuurd naar de opdrachtgever, door het NIFP collegiaal getoetst. Het (inhoudelijke) eindoordeel over de kwaliteit en de bruikbaarheid van de rapportages ligt bij de aanvragers. Het NIFP heeft een toetsende rol, waarbij het zwaartepunt ligt op de vraag of alle (deel)vragen voldoende zijn onderzocht, op de wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd (onderzoeksmethoden), op de consistentie van de redeneringen en de (logische) opbouw van het rapport. Indien nodig wordt contact opgenomen met de uitvoerder. Dit mag en zal niet ten koste gaan van de inzendtermijn. De eisen die gesteld worden aan deskundigen staan vermeld in de Richtlijn externe deskundigen van augustus 2004.

7. Vervolgens ging de voormalig minister in op onderhavige zaak. Daarover merkte hij op dat het onderzoeksteam uit drie gedragsdeskundigen bestond van wie er één verantwoordelijk was voor het eindresultaat en daarop ook (tuchtrechtelijk) aanspreekbaar. Omdat er geen psychiater bij het onderzoek was betrokken, ging het om een monodisciplinaire rapportage. Na ontvangst van de conceptrapportage heeft het NIFP deze integraal doorgenomen en getoetst. De reactie is vervolgens telefonisch doorgegeven aan het Haags ambulatorium. Het NIFP toetst de rapportage op volledigheid en consistentie. In het Landelijk Kader staan de vijf criteria genoemd waaraan het NIFP toetst. De criteria houden in dat de rapporteur zich dient te beperken tot zijn deskundigheidsgebied, de methode van onderzoek tot het beoogde doel moet kunnen leiden, in de rapportage op inzichtelijke en consistente wijze uiteen moet worden gezet op welke gronden de conclusie steunt, de in de rapportage uiteengezette gronden aantoonbaar voldoende steun moeten vinden in de feiten, omstandigheden en bevindingen zoals vermeld in het rapport en tenslotte de gronden de getrokken conclusies moeten kunnen rechtvaardigen. Dit zijn dezelfde criteria waaraan het Centraal Tuchtcollege toetst. De toets richt zich niet op de juistheid van de onderzoeksresultaten. Civiele rapportages worden getoetst door een psycholoog, een psychiater en een jurist van de NIFP. Zij bespreken hun bevindingen met elkaar. Omdat de rapporteur opdrachtnemer en onafhankelijk deskundige is, beslist die of de bevindingen worden meegenomen in de definitieve versie van de rapportage. De NIFP is niet verantwoordelijk voor de uiteindelijke rapportage. De rapporteur blijft altijd zelf verantwoordelijk voor de eindrapportage. In dit geval oordeelden de medewerkers van het NIFP dat aan alle vijf criteria was voldaan. Aan het Haags ambulatorium zijn complimenten gemaakt over de volledigheid van het onderzoek en is bevestigd dat de conclusies goed gedragen werden door de verzamelde feiten, observaties en testresultaten. De terugkoppeling vanuit het NIFP vindt telefonisch of per e-mail plaats.

8. Later ontving het NIFP de definitieve rapportage waarbij het commentaar van verzoeker was gevoegd. Op de definitieve rapportage was vanuit het NIFP geen commentaar zodat deze is doorgezonden naar de rechtbank. De rechter heeft kennis kunnen nemen van het commentaar van verzoeker omdat die met het rapport was meegezonden. Uit de wet en de

jurisprudentie vloeit niet voort dat de deskundige op de opmerkingen en verzoeken van een partij moet reageren.

9. Vervolgens ontving het NIFP een verzoek om hertoetsing van verzoeker. Dit verzoek is afgewezen.

10. Met betrekking tot verzoekers klacht over de manier waarop zijn klacht was afgehandeld, gaf de voormalig minister aan dat ofwel de Awb op grond van artikel 1:6 Awb niet op die klachten van toepassing was omdat het NIFP werkzaam is op een van de daarin uitgesloten beleidsterreinen ofwel niet hoefde te worden behandeld omdat het onderwerp waarop de klacht zag aan het oordeel van een rechterlijke instantie was onderworpen. De klachten gingen namelijk over de inhoud van het advies, aldus de voormalig minister. Daarvoor was het NIFP niet verantwoordelijk. Zij heeft slechts collegiaal advies over het deskundigenrapport uitgebracht. Desondanks heeft het NIFP geprobeerd aan verzoeker uit te leggen wat er in zijn zaak is gebeurd en waarom dit is gebeurd. Verzoeker is ook uitgenodigd voor een gesprek hierover. Dit aanbod heeft verzoeker afgeslagen.

11. De voormalig minister achtte de klacht over de toetsing door het NIFP en de klacht dat niets met verzoekers commentaar was gedaan, ongegrond.

Ten slotte verzocht de minister de Nationale ombudsman rekening te houden met het feit dat de rechter het deskundigenrapport had getoetst en dat verzoeker zich bij het Tuchtcollege had beklagd over de betrokken psychiater van het NIFP.

Reactie verzoeker op het antwoord van de voormalig minister

12. In reactie op het antwoord van de minister liet verzoeker weten het niet eens te zijn met de stelling van de minister dat het NIFP niet verantwoordelijk is voor het uitgebrachte rapport. De rechter heeft het NIFP immers als deskundige benoemt en gevraagd het onderzoek te verrichten. Daarmee ligt de verantwoordelijkheid voor het uitgebrachte advies dus bij het NIFP, aldus verzoeker. Verder refereert verzoeker aan de uitspraken van het CvT NIP waaruit duidelijk blijkt dat het deskundigenrapport niet voldeed aan de vijf door de minister gestelde criteria. Dit had het NIFP dus ook moeten concluderen. De conclusies van het CvT NIP zijn niet mis. Zo wordt onder andere geoordeeld dat de onderzoekster een discutabele test heeft gebruikt, maar ook voor de hetero anamnese slechts de uitspraken van zijn ex-echtgenote. Van een onafhankelijk, onpartijdig en bekwaam onderzoekster, zoals de minister stelt, was dan ook in het geheel geen sprake. Ook de eindconclusie dat er minimale omgang tussen verzoeker en zijn kinderen moest komen, had voor het NIFP reden moeten zijn om serieus naar het rapport te kijken.

Klacht over de Raad voor de Kinderbescherming bij de Nationale ombudsman

13. Verzoeker wendde zich met zijn klacht over de Raad eveneens tot de Nationale ombudsman. In eerste instantie werd naar deze klacht geen onderzoek ingesteld omdat ervan uit werd gegaan dat verzoekers onvrede met name lag in de rechterlijke uitspraak. Daarin is voor de Nationale ombudsman geen rol weggelegd omdat hij rechterlijke uitspraken moet respecteren. Nadat verzoeker gemotiveerd had aangegeven dat zijn klacht geen betrekking had op de rechterlijke uitspraak maar zag op rol van de Raad bij het interpreteren van de beschikbare informatie van deskundigen (waaronder in dit geval het rapport van het Haags ambulatorium) en het verwerken van deze informatie tot een advies aan de rechter, werd besloten alsnog een onderzoek in te stellen naar de klacht over de Raad.

14. Deze klacht is als volgt geformuleerd:

Verzoeker klaagt erover dat een medewerker van de Raad voor de Kinderbescherming, regio Rotterdam, de rechter heeft geadviseerd de omgang tussen hem en zijn kinderen tijdelijk stop te zetten. Verzoeker vindt het kwalijk dat de raadsmedewerker zich hierbij (mede) heeft gebaseerd op een rapport van een onderzoeksbureau waarvan de tuchtrechter later heeft geoordeeld dat het verrichtte onderzoek en de daarop gebaseerd rapportage niet voldeed aan de daarvoor gestelde criteria en de onderzoeksters hiermee in strijd met hun beroepscode hebben gehandeld. Ook klaagt verzoeker erover dat de Raad nadien geen oog heeft gehad voor de situatie waarin hij hierdoor terecht is gekomen.

Reactie van de algemeen directeur van de Raad

15. In reactie op de in onderzoek genomen klacht, liet de algemeen directeur van de Raad de Nationale ombudsman het volgende weten. In Normen 2000, versie 2 staat de zittingsvertegenwoordiging van de Raad beschreven. Daarin wordt onder andere vermeld dat de zittingsvertegenwoordiger het standpunt van de raad waar nodig dient toe te lichten en te ondersteunen. Indien ter zitting nieuwe gezichtspunten naar voren komen, is de zittingsvertegenwoordiger gemachtigd het eerder ingenomen standpunt aan te passen.

In dit geval had de raad de rechter geadviseerd een externe deskundige onderzoek te laten verrichten. Het rapport dat hiertoe is uitgebracht door het Haags Ambulatorium is tijdens een multidisciplinair overleg besproken waarin ook het raadsstandpunt is geformuleerd. Dit standpunt is ter zitting door de raadsvertegenwoordiger verwoord. Hij heeft daarbij met name het belang van de kinderen als uitgangspunt genomen.

De raad vond dat van de juistheid van het rapport van de externe deskundigen uit mocht worden gegaan. Dat de raad achteraf gezien zijn advies mede heeft gebaseerd op een rapport dat blijkbaar niet voldeed aan de daarvoor gestelde criteria, betreurt de directeur maar betekent volgens haar niet dat de raad op dat moment onbehoorlijk handelde.

16. Het is de taak van de raad om op te komen voor kinderen die in de knel (dreigen te) komen. Daarom staat in het werk van de raad altijd het belang van de kinderen centraal. Het belang van de ouders is daaraan ondergeschikt. Dit betekent echter niet dat er geen oog is voor de impact dat een raadsadvies mogelijk op de ouders kan hebben. In dit geval was geadviseerd om in het belang van de kinderen de omgang met de vader tijdelijk stop te zetten. De raadsmedewerker beseft daarbij de impact die dit advies op vader had.

17. Het oordeel van het regionaal tuchtcollege voor de gezondheidszorg in deze zaak is breed bekend gemaakt binnen de raad, in het bijzonder binnen de groep van gedragsdeskundigen zodat hieruit lering is en wordt getrokken. Binnen de regio Rotterdam-Rijnmond heeft dit gezorgd voor het aanscherpen van de richtlijnen ten behoeve van de beoordeling van rapportages van externe deskundigen.

Beoordeling

Toetsingskader

18. Als ouders geen overeenstemming kunnen bereiken over de verdeling van de verzorging en opvoedingstaken is het de rechter die daarover beslist. In het belang van het betrokken kind dienen de juiste beslissingen te worden genomen. Voorafgaand aan die beslissing laat de rechter zich daarom adviseren over welke beslissing in het belang van het betrokken kind wordt geacht. In elk geval worden de Raad voor de Kinderbescherming en, indien er een ondertoezichtstelling is uitgesproken, ook het Bureau Jeugdzorg om hun standpunt als deskundige gevraagd en in dat geval kunnen ook andere instanties zoals het NIFP en het Haags ambulatorium een rol vervullen. Het onderzoek door deze deskundigen dient aan professionele standaarden te voldoen en het advies dient goed onderbouwd te zijn. De Nationale ombudsman toetst de gedragingen van de Raad voor de Kinderbescherming en het NIFP aan het vereiste van professionaliteit.

Professionals die zijn betrokken bij beslissingen rondom het kind moeten jegens hun opdrachtgever en betrokken burgers overeenkomstig de standaarden van hun beroepsgroep handelen. De rechter is voor het maken van verantwoorde keuzes afhankelijk van goede informatie in het belang van het kind of de kinderen waar het om gaat en de ouders. Deze afhankelijkheid legt een grote verantwoordelijkheid, zowel op de deskundigen die het onderzoek uitvoeren als op de deskundigen onder wiens verantwoordelijkheid en in wiens opdracht het onderzoek plaatsvindt. Immers de rechter baseert zich op de adviezen en conclusies bij zijn beslissing over de vraag wat in het belang van het kind is.

De zelfreflectie van het NIFP

19. Het vereiste van professionaliteit houdt onder meer in dat van overheidsinstanties en instanties die overheidstaken uitvoeren, zoals in dit geval het NIFP, mag worden verwacht

dat ze over een mate van zelfreflectie beschikken die passend is voor hun professionals en organisatie.

20. In dit geval heeft verzoeker zijn klachten over de wijze waarop de deskundigen van het Haags ambulatorium - in opdracht van het NIFP - onderzoek hebben verricht en tot hun advies zijn gekomen voorgelegd aan de tuchtrechter. Die heeft geoordeeld dat het uitgebrachte advies vanuit het oogpunt van vakkundigheid en zorgvuldigheid, niet voldeed aan de daaraan te stellen eisen. Het tuchtcollege kwam tot de - kort samengevatte - ernstige conclusie dat de rechtbank niet vroeg om een psychiatrische classificatie en uit het rapport niet blijkt op basis van welke bevindingen tot de vergaande diagnose over verzoeker is gekomen. Het NIFP was tot een geheel andere conclusie gekomen over het rapport: terwijl het tuchtcollege forse kritiek had op de wijze van onderzoek, de uitgebrachte rapportage en de wijze waarop de rechtspositie van verzoeker was gewaarborgd, had het NIFP op die punten geen aanmerkingen van betekenis. Dat de door de tuchtrechter geuite kritiekpunten het NIFP bij de toetsing niet zijn opgevallen, had naar het oordeel van de Nationale ombudsman bij het NIFP ten minste tot vragen en zelfreflectie, een kritische blik op de werkwijze moeten leiden. Het NIFP heeft echter ten onrechte steeds het standpunt ingenomen dat het een beperkte verantwoordelijkheid heeft; het NIFP voert slechts een collegiale toets uit maar is niet verantwoordelijk voor de eindrapportage. De rapporteur is volledig verantwoordelijk voor het definitieve rapport en hoeft niets te doen met de eventuele aanmerkingen vanuit het NIFP. Van een kwalitatieve beoordeling van het onderzoek en het uitgebrachte rapport is dus geen sprake, aldus het NIFP. Verzoeker is het terecht met die conclusie niet eens; hij vindt dat de verantwoordelijkheid van het NIFP verder reikt.

21. De tuchtrechter oordeelde uiteindelijk dat de deskundige van het NIFP medeverantwoordelijk was voor de inhoud van het door het Haags ambulatorium uitgebrachte rapport. De tuchtrechter vond het onbegrijpelijk dat het NIFP de rapportage heeft geaccepteerd en van voldoende kwaliteit heeft gevonden. De medewerker van het NIFP had de gebrekkige onderbouwing van de verstrekkende diagnose die ten aanzien van klager was gesteld dienen te onderkennen en te signaleren bij de rapporteurs.

22. Uit deze uitspraak van het Centraal Tuchtcollege valt op te maken dat niet alleen de in dit geval uitgevoerde toets door het NIFP onjuist is geweest maar ook dat de verantwoordelijkheid van het NIFP in dit soort situaties verder reikt dan zijzelf vindt. Het NIFP is volgens de tuchtrechter wel degelijk verantwoordelijk voor de inhoudelijke kwaliteit van het uitgebrachte rapport en de medewerkers van het NIFP zijn daarop ook tuchtrechtelijk aanspreekbaar. De vraag is wat het NIFP met de tuchtrechtsuitspraken over zowel de kwaliteit van het door het Haags ambulatorium uitgevoerde onderzoek als de toetsing door het NIFP, heeft gedaan. Kennelijk heeft dit niet tot een andere kijk op de positie en verantwoordelijkheden van het NIFP geleid terwijl dit naar het oordeel van de Nationale ombudsman wel had moeten. De tuchtrechtsuitspraken moeten consequenties hebben voor de werkwijze van het NIFP en dit vraagt om een bezinning op de rol van het

NIFP bij het beoordelen van rapportages van deskundigen. In ieder geval moet die toets voortaan uitgebreider gedaan worden en bestaan uit de vraag naar de deskundigheid van de onderzoeker (wat maakt deze deskundige op dit gebied ter zake deskundig), naar de gebruikte methodes (zijn die deugdelijk voor de beantwoording van de vragen en ook erkend), of het advies voldoet aan de vraagstelling van de rechter, de conclusies voldoende onderbouwd zijn door objectieve feiten en of de positie van de ouder voldoende is gewaarborgd tijdens het onderzoek (is zijn commentaar opgenomen en is gemotiveerd aangegeven waarom argumenten van die ouder niet opgaan?).

Nu het NIFP geen afdoende gevolgen heeft verbonden aan de tuchtrechtelijke uitspraken en met de daaruit verkregen signalen te lichtvaardig is omgegaan, heeft het niet professioneel gehandeld.

De onderzochte gedraging is daarmee niet behoorlijk.

23. Het voorgaande geeft de Nationale ombudsman aanleiding de minister van Veiligheid en Justitie in overweging te geven om zich met het NIFP te bezinnen op de rol en taak van het NIFP bij het toetsen van deskundigenrapportages en te komen tot een kwaliteitsverbetering van die toets en de advisering aan de rechter op dit punt.

Ook geeft de Nationale ombudsman de minister in overweging om met verzoeker in gesprek te gaan over de ontstane situatie en de verantwoordelijkheid van het NIFP daarin.

De klachtbehandeling door het NIFP

24. De Nationale ombudsman toetst de wijze van klachtbehandeling door het NIFP ook aan het vereiste van professionaliteit. Een goede klachtbehandeling is in het kader van professionaliteit belangrijk omdat het een onmisbaar terugkoppelingsmechanisme is voor de professionals. Zorgvuldig behandelde klachten kunnen zowel voor individuele professionals als voor de organisatie waarin zij werken aanwijzingen voor verbetering opleveren. Het is niet voor niets dat aan klachtbeoordelingen een aanbeveling verbonden kan worden. Doch afgezien van concrete aanbevelingen vormt klachtbehandeling ook een goede aanleiding voor de benodigde zelfreflectie. Dit vraagt om een kwalitatief hoogwaardige klachtbehandeling waarvan laagdrempeligheid ten aanzien van de ontvankelijkheid een onderdeel is.

25 Het NIFP heeft de klacht van verzoeker opgevat als een klacht over de inhoud van de rapportage: kort gezegd, verzoeker was het niet eens met de conclusies uit het rapport maar daarvoor achtte het NIFP zich niet verantwoordelijk. Verzoeker was om die reden dan ook terecht verwezen naar de opdrachtgever en de tuchtrechter, aldus het NIFP.

Gelet op de uitspraak van het Centraal Tuchtcollege is de Nationale ombudsman van oordeel dat deze argumentatie van het NIFP niet opgaat: het NIFP is wel degelijk medeverantwoordelijk voor de inhoud van de door haar getoetste rapportages en is daarop

ook aanspreekbaar, zowel via het tuchtrecht als via het klachtrecht.

26. Het NIFP stelt zich verder op het standpunt dat zij desondanks niet gehouden was deze klacht te behandelen omdat uit artikel 1:6 zou volgen dat de Awb niet van toepassing zou zijn. Het door de minister aangehaalde artikel 1:6 verklaart voor bepaalde categorieën de hoofdstukken 2 tot en met 8 en hoofdstuk 10 niet van toepassing. Hoofdstuk 9 van de Awb, waarin het klachtrecht is geregeld, wordt niet van toepassing uitgesloten. Ook dit argument gaat dus niet op.

Met betrekking tot het argument dat een andere rechter over deze klacht beslist, geldt het volgende. Op grond van artikel 9:22 Awb is een overheidsinstantie niet verplicht een klacht te behandelen die is voorgelegd aan de tuchtrechter. Dit betekent twee dingen:

indien men de klacht om die reden niet wil behandelen dan moet het zeker zijn dat dezelfde klacht is voorgelegd aan de tuchtrechter die daarover ook uitspraak doet;

er kunnen redenen zijn om desondanks een klacht wel te behandelen.

In dit geval legde verzoeker zijn klacht op 28 november 2007 voor aan het NIFP. Op dat moment had hij geen klacht voorgelegd aan het regionaal tuchtcollege. Dat gebeurde pas op 2 april 2009. Op dat moment had het dus op de weg van het NIFP gelegen om met verzoeker in contact te treden en de verschillende mogelijkheden met hem te verkennen. Daarnaast had het NIFP zich moeten realiseren dat de tuchtrechter zich slechts over de handelwijze van de betreffende medewerker een oordeel zou vellen terwijl de klacht van verzoeker tevens zag op de werkwijze van het NIFP in het algemeen. Het NIFP had er voor kunnen kiezen om dit structurele aspect van de klacht wel degelijk in behandeling te nemen, eventueel pas nadat de tuchtrechter over het optreden van de betreffende medewerker uitspraak had gedaan.

27. Kortom, het NIFP heeft op onterechte gronden besloten de klacht van verzoeker niet te behandelen en ook daarmee gehandeld in strijd met het vereiste van professionaliteit.

De onderzochte gedraging is niet behoorlijk.

Een goede klachtbehandeling is overigens ook belangrijk voor het herstel van vertrouwen van de burger in de overheid. Dit is des te meer van belang als er sprake is van een "afhankelijke" relatie met de instantie, zoals in dit geval waarin uitgebrachte rapportages voor de burger verstreckende gevolgen kunnen hebben.

Het optreden van de Raad: wel of niet behoorlijk?

28. Verzoeker vindt het kwalijk dat de raadsonderzoeker de rechter ter zitting heeft geadviseerd hem tijdelijk de omgang met zijn kinderen te ontzeggen. Volgens verzoeker heeft de raadsonderzoeker zich hierbij gebaseerd op het rapport van het Haags

ambulatorium waarvan later is vastgesteld dat dit rapport niet deugde. Verzoeker verwijt het de Raad dat het dit niet tijdig heeft onderkend maar de conclusies klakkeloos heeft overgenomen. De Raad stelde daar tegenover dat het van de juistheid van rapporten van externe deskundigen uit mag gaan. Dat achteraf is komen vast te staan dat het rapport niet voldeed aan de daarvoor gestelde kwaliteitscriteria betekent niet dat de raadsonderzoeker ter zitting onbehoorlijk handelde, aldus de Raad. Tijdens een overleg met de teamleider, raadsonderzoeker en de door de Raad geraadpleegde psycholoog is besloten om op basis van het eerdere raadsonderzoek en het rapport van het Haags ambulatorium de rechtbank te adviseren de omgang tussen klager en de kinderen tijdelijk te schorsen ten behoeve van de ontwikkeling van de kinderen.

29. Het optreden van de Raad toetst de Nationale ombudsman ook aan het vereiste van professionaliteit. Dit vereiste vraagt een grote mate van zorgvuldigheid bij het formuleren van een advies aan de rechter waarin men een open houding heeft en bedacht is op het voorkomen van een "tunnelvisie" (het zoeken van bevestiging van het eigen standpunt).

Dit vergt van hen in elk geval een betrokken, deskundige en zorgvuldige houding waarin voldoende oog is voor de verschillende belangen. Binnen dat handelen moet ook de positie van de betrokken ouders aandacht krijgen. Op hun klachten en signalen moet serieus worden ingegaan. De positie van de ouders is vaak geen gemakkelijke. Zij zijn in grote mate afhankelijk van het handelen van de deskundige maar hebben geen stem in het aanstellen van de deskundige en geen standaard recht om een second opinion te laten uitvoeren.

De vraag die in dit geval speelt is dus of de Raad wel van de juistheid van rapporten van deskundigen mag uitgaan en deze zonder enig onderzoek mag overnemen. Heeft de Raad op dit punt inderdaad geen eigen verantwoordelijkheid en is het niet nodig om aangeleverde deskundigenrapportages kritisch te bekijken? Deze vraag is voor de door de Raad geraadpleegde psycholoog beantwoord door het regionaal tuchtcollege in haar uitspraak van 18 augustus 2009. Daarin concludeert het tuchtcollege dat, gelet op de zwaarwegende consequenties die dit rapport voor (de omgang tussen) klager en diens kinderen had, de vraag of van de psycholoog (niet zijnde de raadsvertegenwoordiger ter zitting) verwacht had mogen worden dat zij zich kritischer had opgesteld tegenover de inhoud van het onderzoeksrapport, bevestigend beantwoord moet worden. Met name de kindfactoren in het onderzoeksrapport, die bij uitstek tot het aandachtsgebied van de psycholoog behoorden bij haar onderzoek van het rapport, riepen bij het tuchtcollege vragen op. Verder merkte het college op dat de gerapporteerde gegevens over verzoeker een vooringenomenheid ten aanzien van zijn kwaliteiten verrieden. De kwalificaties waren bovendien in het geheel niet onderbouwd en vielen ook niet te rijmen met het onderzoek dat bij de kinderen was verricht. Het college vindt dan ook dat de psycholoog de stellingen uit het rapport niet zonder kritiek had mogen overnemen "laat staan het hiervoor vermelde advies van de Raad aan de rechtbank hierop had mogen baseren". Hieruit volgt dat ook de verantwoordelijkheid van de Raad verder reikt dan zijzelf denkt; ook zij heeft de

verantwoordelijkheid om door derden uitgevoerde onderzoeken kritisch tegen het licht te houden, met name als daarin verstrekkende conclusies worden gedaan die voor kinderen en hun ouders ingrijpende gevolgen kunnen hebben.

30. De Raad moet zich, evenals andere geraadpleegde deskundigen, ervan bewust zijn dat aan haar adviezen door rechters grote betekenis wordt gehecht en dat ouders dus in hoge mate afhankelijk van hen zijn. De Raad denkt kennelijk de kwaliteit voldoende te waarborgen door dit soort adviezen af te stemmen in een multidisciplinair overleg, waarin naast de raadsonderzoeker ook deskundigen uit andere disciplines zijn betrokken. Deze casus laat echter zien dat dit niet altijd voldoende is. Het advies van de raadsonderzoeker is gelet op het proces-verbaal van de terechtzitting grotendeels gebaseerd op een rapport dat blijkens de verschillende tuchtrechtelijke uitspraken al direct bij lezing door alle betrokkenen vragen had moeten oproepen over de juistheid van het uitgevoerde onderzoek, de opstelling van de onderzoekers en de daarin verwoorde conclusies. Hoewel dit soort situaties nooit uit te sluiten zijn, roept de gang van zaken in deze zaak de Raad op zich te bezinnen op haar werkwijze en de vraag te beantwoorden of er meer waarborgen te bedenken zijn om dit soort situaties, zoveel als mogelijk tenminste, te voorkomen.

31. Daarbij komt nog het volgende. In dit geval is de Raad met haar advies verder gegaan dan het advies van het Haags ambulatorium. Nu de conclusie uit het onderzoek van het Haags ambulatorium door de tuchtrechtelijke uitspraken op zijn minst discutabel is geworden, geldt dit evenzeer voor het daarvan afgeleide maar nog verdergaande advies van de Raad. Een dergelijk vergaand advies dat niet overeenkomt met het advies van een geraadpleegde deskundige vergt een goed onderbouwde toelichting waarin in elk geval de vraag wordt beantwoord waarom van het deskundigenadvies wordt afgeweken en belangrijker nog, waarom het advies van de Raad beter zou zijn voor het welzijn van de kinderen dan het deskundigenadvies. Zo'n verstrekkend advies en een uitgebreide toelichting daarop moet vooraf aan alle betrokken kenbaar worden gemaakt. Voorkomen moet worden dat dit soort verstrekkende conclusies die diep ingrijpen in het leven van betrokkenen, op een zitting uit de lucht komen vallen. De Raad ontnemt een ouder daarmee de mogelijkheid om daarop adequaat te reageren waarmee je de kans op een ongunstige afloop voor die ouder en daarmee het gevoel van machtsongelijkheid vergroot.

Ook de handelwijze van de Raad getuigt in dit geval niet van voldoende professionaliteit.

De onderzochte gedraging is daarmee niet behoorlijk.

32. De Nationale ombudsman ziet in het voorgaande aanleiding de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie in overweging te geven zich te bezinnen op de rol en taak van de Raad bij het toetsen van deskundigenrapportages en te komen tot een kwaliteitsverbetering van die toets en de advisering aan de rechter op dit punt.

Ook geeft de Nationale ombudsman de staatssecretaris in overweging om met verzoeker in gesprek te gaan over de ontstane situatie en de verantwoordelijkheid van de Raad daarin.

Conclusie

De klachten over de onderzochte gedragingen van het NIFP en de Raad voor de Kinderbescherming zijn gegrond wegens schending van het vereiste van professionaliteit.

Aanbeveling

De minister en de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie wordt in overweging gegeven zich te bezinnen op de rol en taak van het NIFP en de Raad bij het toetsen van deskundigenrapportages en te komen tot een kwaliteitsverbetering van die toets en de advisering aan de rechter op dit punt.

Ook geeft de Nationale ombudsman de minister en de staatssecretaris in overweging om met verzoeker in gesprek te gaan over de ontstane situatie en de verantwoordelijkheid van het NIFP en de Raad daarin.

Slotbeschouwing

Uit de tuchtprocedures en klachtprocedures blijkt in deze zaak dat deskundigen fouten maken die tot onjuiste beslissingen kunnen leiden. Of dat laatste in dit geval ook is gebeurd, kan de Nationale ombudsman niet beoordelen. Wel roept deze gehele gang van zaken vragen bij hem op en sympathie voor een ouder die als het ware in een voortdurende trein terecht komt die hij niet meer kon stopzetten, ondanks de verschillende tuchtrechtelijke uitspraken die hem gelijk gaven. Omdat aan dit soort deskundigenrapportages en -adviezen zo'n grote betekenis wordt gehecht, is het belangrijk om te kijken hoe het belang van het kind maar ook de positie van ouders in dit proces is gewaarborgd. Immers, de uitkomst in tucht- en klachtprocedures laat vaak lang op zich wachten en kan achteraf geen verandering meer brengen in een bestaande situatie. Dat betekent dat tot die tijd voortgeborduurd kan worden op rapportages die achteraf als onjuist worden bestempeld. Een procedure in hoger beroep biedt daarvoor ook niet altijd de oplossing. Ook dan duurt het meestal lange tijd voordat een zaak wordt behandeld met als complicerende factor dat er dan sprake is van een voldongen feit: er is dan bijvoorbeeld al zolang geen contact tussen een ouder en de kinderen, dat verandering daarin op korte termijn niet meer in het belang van het kind wordt geacht. Een andere moeilijkheid is dat een ouder maar moeilijk bevrijd kan worden van een eerder verkregen negatief stempel. Vaak wordt steeds opnieuw met diezelfde blik naar de ouder gekeken. In de volhardende strijd van die ouder wordt de bevestiging gezien van de niet-meewerkende, lastige ouder die niet in het belang van zijn kinderen denkt. Voor die ouder bestaat vaak weinig begrip

en er wordt niet naar het verhaal achter die houding gezocht. Vraag is of dit altijd wel terecht is.

In het systeem waarin beslissingen over kinderen worden genomen zou meer evenwicht moeten komen tussen de stem van de ouders enerzijds en de opvatting van de deskundigen anderzijds. Er zou gezocht moeten worden naar manieren om meer recht te doen aan de positie van de ouders zonder dat hierdoor de rechterlijke besluitvorming wordt getraineed, hetgeen uiteraard niet in het belang van het kind zou zijn. Te denken valt bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om het aanvragen van een second opinion te vergroten, een ouder een stem te geven in het aanstellen van een deskundige, de groep van deskundigen te vergroten, het standaard laten uitvoeren van een collegiale kwaliteitstoets. Uitgangspunt is immers dat de belangen van de kinderen ingevolge artikel 3 van het IVRK de eerste overweging dienen te vormen. Vaak wordt dit als volgt vertaald: het ontwikkelbelang van de kinderen dient te prevaleren ten opzichte van de wens van een van de ouders tot omgang. Hoewel dit op zich juist kan zijn, wordt hiermee vaak uit het oog verloren dat het recht op omgang niet alleen een wens van een van de ouders is, maar ook een recht van de kinderen. Het niet hebben van omgang met de andere ouder vormt immers eveneens een bedreiging voor de ontwikkeling van de kinderen. Als tot een zo vergaande maatregel wordt besloten, dan moet in het voorafgaande traject de juistheid van de informatie over de positie van de ouders wel voldoende zijn gewaarborgd.

In elk geval roept de Nationale ombudsman het NIFP ernstig op na te denken over een meer vergaande toets dan tot nu toe kennelijk gebruikelijk is, maar ook over de verhouding tussen het NIFP als opdrachtgever en een andere deskundige als opdrachtnemer. Vraag is of de huidige werkwijze waarbij de externe deskundige niets met de aanmerkingen van het NIFP hoeft te doen, zich wel verhoudt met een verdergaande toets en de medeverantwoordelijkheid van het NIFP voor de inhoud van een rapport. Ook zou in individuele gevallen meer inzichtelijk moeten worden gemaakt op welke wijze het NIFP een bepaalde rapportage heeft getoetst: op welke punten is getoetst en tot welke bevindingen/conclusies en verbeterpunten heeft dit geleid? Verder zou er ook aandacht besteed moeten worden aan de rechts(positie) van de ouder die met het NIFP te maken krijgt: op welke wijze worden hun gerechtvaardigde belangen gewaarborgd? Belangrijke elementen daarin zijn: aandacht voor zo nodig persoonlijk contact, het behoorlijk optreden en daardoor mensen serieus nemen en met respect behandelen en betrokkenen zo veel mogelijk bij procedures betrekken in plaats van alleen over hen en hun belangen te beslissen. Voor een betrokkene weegt zwaar dat hij serieus wil worden genomen, zijn eventuele bezwaren tegen het verrichtte onderzoek kwijt moet kunnen en dat daarmee op een voor zijn gevoel rechtvaardige manier wordt omgegaan. Ook transparantie levert hieraan een waardevolle bijdrage: is het voor de burger zichtbaar op basis waarvan tot bepaalde conclusies wordt gekomen? Zo bleken in dit geval de bevindingen van de deskundigen van het NIFP nergens te zijn vastgelegd. Een dergelijk gebrek aan transparantie leidt sneller tot wantrouwen en maakt de beoordeling van de

(tuchtrechtelijke) toets achteraf moeilijker.